

Jozua, de opvolger van Mozes

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

1e Schriftlezing: Deuteronomium 34,1-9 en Jozua 1,1-9

2e Schriftlezing: Johannes 13,31-35

Beeldmeditatie: Drie tenten, Alfred Smid

Overweging

Gemeente van Jezus Christus,
Over Mozes en Elia lezen we al in de Paaswake en in één van de vespers in de Stille Week. We lezen over het verschijnen van Mozes en Elia aan Jezus en drie van zijn leerlingen, op de berg Tabor, die de berg van de verheerlijking wordt genoemd. Beide profeten kwamen om Jezus bij te staan en spraken met hem over zijn *exodus*, zijn uitgaan uit het leven. Allebei, zowel Mozes als Elia hadden weet van eindigheid, van de tragiek niet te kunnen bereiken waar je je leven lang voor hebt gewerkt, niet te zullen beleven waar je je hele leven op hebt gehoopt, waar je naartoe hebt geleefd. Beide profeten kenden die tragiek. Maar aan beiden werd eveneens het geloof geschonken, dat het verhaal ook zonder hen door zou gaan. Zij kregen een opvolger, wat hen vreugde gaf en hoop, ook al liep hun eigen leven ten einde.

Petrus wilde niet weten van een dergelijke tragiek, wilde niet dat er ooit een einde zou komen aan de geruststellende aanwezigheid van deze drie grote profeten en van de inspiratie die er van hen uitging. En daarom kwam hij met het voorstel om drie tenten op te zetten, één voor Jezus, één voor Mozes en één voor Elia (Lukas 9,33).

Die tenten staan voor menselijk leven, een tent is in de Bijbel een beeld van het menselijk bestaan, van leven op aarde, wonen in de tijd. Johannes zegt in het begin van zijn evangelie dat het Woord van God onder ons zijn tent heeft opgeslagen, in de gestalte van Jezus. Zoals tentdoek beweegt in de wind, zo is het menselijk leven. De mens is stof én adem, is materie én geest.

Petrus wilde niet alleen zijn leermeester voor altijd bij zich houden -- toen Jezus zei dat de Mensenzoon zou moeten lijden en sterven, toen protesteerde hij daar hevig tegen -- Petrus wenste ook vurig dat Mozes en Elia opnieuw hun tenten onder ons zouden opslaan.

De tragiek niet te kunnen bereiken waar iemand met hart en ziel naar heeft toegeleefd. Het land van de belofte, het land achter de horizon - waarom kon Mozes dat goede land niet binnengaan? Daarvoor worden in de boeken Numeri en Deuteronomium verschillende redenen gegeven. Het is duidelijk, dat er

met die vraag geworsteld is. Zoals ook wij kunnen worstelen met wat ons overkomt, met wat ons belemmert om ons levensdoel te bereiken.

In Numeri 20 wordt het niet binnen mogen gaan van Mozes gezien als een straf. Toen het volk in de woestijn van Sin klaagde over dorst, had Mozes in opdracht van God de rots bij Kades moeten bevelen water te geven. Maar in plaats van het de rots aan te zeggen, sloeg Mozes op de rots, tot twee keer toe. Waarom was dit zó erg? Waarom tilde God zó zwaar aan deze misstap van Mozes, dat hij zijn vriend maar niet vergeven kon en hem definitief de toegang tot het land ontzegde?

Aan het begin van Deuteronomium, als Mozes in een lange toespraak terugblijkt op de woestijnreis, wordt iets anders gesuggereerd, namelijk dat Mozes zou lijden onder de fouten van zijn generatiegenoten, die allen zijn gestorven voordat ze het land van hun dromen konden binnentrekken; dat hij met hen gestraft wordt, alleen later.

En in Deuteronomium 31 (vers 2), vlak voor Mozes' afscheidsrede en zegen, wordt het niet binnen kunnen gaan in verband gebracht met Mozes' hoge ouderdom. Hier is dus niet zozeer sprake van schuld en straf, van Mozes zelf of van het volk, maar puur van fysieke beperking.

Een wirwar van verklaringen dus, zoals ook wij ze aan kunnen dragen als tegenslag ons treft en we worden tegengehouden: eigen schuld, kwaad dat zichzelf straft, of kwaad dat door God gestraft wordt? De dupe zijn van het onrecht dat anderen begaan? Fysieke beperking, de onvolkomenheid van de schepping?

Hoe dan ook, Mozes zal het beloofde land niet binnengaan. De tragiek van het niet bereiken.

En toch, toch is dit laatste hoofdstuk van de boeken van Mozes geen mismoedig verhaal. Toch is het troostend en hoopvol.

Staande op de berg Nebo krijgt Mozes van God het hele land te zien. Hij ziet het hele land, dat hij zelf niet zal binnengaan, van het uiterste Noorden tot het verste Zuiden, van het Oosten tot helemaal aan de zee. Het is een visionair schouwen, met geestesogen, want met gewone ogen zou je nooit zover kunnen kijken vanaf de berg Nebo. Wat krijgt Mozes in dit visioen te zien?

Hem wordt het diepe inzicht geschonken, dat het om meer gaat dan hemzelf. Om mensen na hem. Om een doel dat verder ligt. Maar met die mensen en dat doel is hij wel blijvend verbonden. Die vaste verbondenheid relativeert enerzijds sterk zijn eigen persoon, maakt hem klein, een schakel in een keten slechts, een druppel in een stroom. Anderzijds geeft het een diep gevoel van vervulling, opgenomen te zijn in iets groots, dat verdergaat.

Met dit visioen laat de Eeuwige aan Mozes zien, dat het doorgaat zonder hem, maar niet zonder zijn aandeel. Opgetild door dit grandioze visioen krijgt Mozes de kracht om zijn leven aan God terug te geven.

Een dergelijk groot visioen relativeert dus sterk het eigen leven. Het gaat om meer dan jou.

En tóch gaat het wel degelijk om jou. Piepklein zij we, een druppel, een stofje. En tegelijk oneindig kostbaar in Gods ogen -- en in die van mensen.

Dat laatste mogen we opmaken uit de liefdevolle wijze, waarmee Mozes aan het einde van zijn leven door God en mensen wordt bejegend.

‘Zo stierf Mozes ... daar in Moab, zoals de Heer gezegd had’, staat er in de NBV. Letterlijk zou de vertaling luiden: ‘Zo stierf Mozes volgens de mond / op de mond van de Heer.’ Op de mond van de Heer -- met een kus van de Eeuwige dus, zeggen de rabbijnen. En God begroef hem. De Eeuwige heeft zijn vriend eigenhandig begraven; toegedekt zoals een moeder haar kind.

En de Israëlieten weenden om Mozes in de velden van Moab dertig dagen lang.

En dan is er Jozua, die met het volk Israël verder gaat. Die verder gaat, waar Mozes was gebleven. Wat maakt dat Jozua dat kan? Wat maakt dat Jozua in staat zal blijken te zijn om zijn grote voorganger op te volgen?

In het verhaal worden twee dingen genoemd, die Jozua in staat stellen om in het spoor van Mozes verder te gaan. Opvallend genoeg zijn dat twee dingen die ook Jezus zijn leerlingen voorhoudt, wanneer hij met hen spreekt over het naderende afscheid en over de wijze waarop de leerlingen Jezus zullen kunnen opvolgen.

Als eerste wordt de kracht en de hulp van de Geest van God genoemd. In Deuteronomium wordt verteld dat de Israëlieten naar Jozua luisterden, ‘omdat hij vervuld was met de geest van wijsheid, sinds Mozes hem de handen had opgelegd.’

Als tweede bron van inzicht en kracht wordt in het boek Jozua het woord van God genoemd, de bijbel, de geboden als richtingwijzers naar het beloofde land. De Ene zelf hield Jozua: ‘Houd je vóór alles vastberaden en standvastig aan de *tora*, de wet, waarin mijn dienaar

Mozes je heeft onderwezen. Houd je daar altijd aan en wijk er op geen enkele manier van af, opdat je in alles wat je doet zult slagen. Leg dat wetboek geen moment terzijde en verdiep je er dag en nacht in, opdat je je aan alles houdt, wat erin geschreven staat.’ (Jozua 1,7-8)

Van al die geboden had Mozes zelf al een samenvatting gegeven, het ene gebod van de liefde: ‘Je zult de Ene, je God, liefhebben met hart en ziel en al je krachten.’ (Deuteronomium 6,5) en elders de tweede helft van de samenvatting: ‘En je naaste zul je liefhebben als jezelf.’ (Leviticus 19,18)

Precies dit is het, die tweede helft van de samenvatting, wat Jezus zijn leerlingen meegeeft, wanneer het over het naderende afscheid gaat. ‘Heb elkaar lief. Zoals ik jullie heb liefgehad, zo moeten jullie elkaar liefhebben’ (Johannes 13,34). Hetzelfde als Mozes’ samenvatting, maar Jezus noemt het een nieuw gebod. ‘Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief.’

Wat is er nieuw aan dit gebod? Dit gebod is toch oeroud. Het is toch de kern van alles waar het in de Bijbel om gaat?

Wat ermee bedoeld wordt is, denk ik, dat Jezus zijn volgelingen, ook ons, een oud gebod opnieuw geeft. Door ons moet het opnieuw worden gedaan. Wij moeten het oude lied gaan zingen op een nieuwe wijs. Opvolgers hoeven niet klakkeloos over te nemen wat hun voorgangers deden. Dat kunnen ze niet eens. We moeten het doen op onze manier, met onze talenten en beperkingen, in antwoord op de vragen van onze tijd, in omstandigheden die steeds weer veranderen. We krijgen er wijsheid voor en kracht, genoeg om creatief en moedig het gebod van de liefde steeds weer te vernieuwen, om steeds weer nieuwe wijzen te vinden voor het oude lied.

Hoe geven wij opnieuw gestalte aan het aloude gebod van de liefde. Hoe wordt het in onze handel en wandel een nieuw gebod, een nieuwe mogelijkheid, een nieuwe koers.

Wat het gebod bijvoorbeeld nieuw kan maken in onze tijd, denk ik, is dat wij onze liefde uitbreiden tot heel de schepping. Dat wij de liefde niet beperken tot liefde voor onze medemensen, maar dat wij in alle schepselen, dieren en planten, onze naaste gaan zien.

Het rapport van het Ipbes, het intergouvernementele platform voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, dat vorige week verscheen, geeft de urgentie hiervan glashelder aan. Door het gedrag van de mens worden vele diersoorten met uitsterven bedreigd, insecten, zoogdieren, vogels, amfibieën.

Liefhebben is niet hetzelfde als lief vinden. Je hoeft een kikker niet lief te vinden, om toch het beste met die

kikker voor te hebben. Liefhebben is evenmin hetzelfde als nuttig vinden. Liefde gaat verder dan de waardering voor de rol die een levend wezen speelt in het ecosysteem. Liefhebben is zoiets als: een ander al het goede gunnen, gewoon om wie of wat die ander is.

Het is maar één voorbeeld van hoe een oud gebod een nieuwe manier van leven kan worden, hoe een oud lied als nieuw kan worden gezongen.

Gods Geest waarop wij hopen, die Mozes met wijsheid vervulde en Jozua met moed, en die Jezus inspireerde, doet ook het tentdoek van onze levens wapperen en trillen. Gods heilige Geest komt om ook ons te bewegen tot nieuwe wegen en nieuwe wijzen van het liefhebben van onze naaste als onszelf.

Amen